

פרשת כי תבוא – ד"ר מירב (טובול) כהנא

'אשרי העם יודעי תרועה'

כמעט ראש השנה...

קולו של השופר שהחל לנסר בר"ח אלול בחללו של עולם; הולך וגובר ומקרב אותנו לראש השנה. התורה מכנה את ר"ה "יום תרועה", לומר מהותו של היום מקופלת בתקיעת השופר. תקיעת שופר היא סוג של תפילה. הגמרא מביאה מחלוקת לעניין צורתו של השופר בר"ה – האם הוא של יעל פשוט [כלפי מעלה] או שהוא כפוף [כלפי מטה]. היא מסבירה ששורש המחלוקת קשור בשאלה מהו האופן הראוי לתפילה בראש השנה – האם כפוף – פנים כבושות בקרקע או פשוט – הבטה כלפי מעלה. המחלוקת הזו היא גם מחלוקת כללית בגמ' ביחס לשאלה איך ראוי להתפלל מבחינת צורת עמידת הגוף "צריך שיתן עיניו למטה" או שיביט כלפי מעלה. הקישור הזה מסביר לנו שהשופר הוא מהות של תפילה. השם משמואל מסביר שלא רק שהשופר מבטא תפילה, אלא "השופר פועל יותר מהתפילה". כי תפילה היא דיבור – מהות שיש בה מוחשיות מסוימת היוצאת החוצה, המתבצעת עם כלי הדיבור, "ויכולה להיות איזו אחיזה לחיצונים". "אך שופר הוא באין אומר ואין דברים רק קול פנימי ולא יכולה להיות להם שום אחיזה". עוד הוא מסביר כי התפילה אינה יכולה לפעול במקום גבוה כל כך "כמו שופר היוצא מפנימיות הלב". הבחנה נוספת בין שופר ותפילה לדבריו היא שפתיחת הלב לתפילה אינה ביד האדם, ויש זמנים לזה. אולם הקב"ה ציווה את האדם על תקיעת שופר בשביל פתיחת הלב, וכאן ודאי שהלב יפתח כי האדם בעניין זה הופך להיות שלוחו של הקב"ה, "ושלוחו של אדם כמותו".

רב סעדיה גאון מציין עשרה טעמים למצוות שופר, ביניהם: אזכור עקדת יצחק "שמסר נפשו לשמים וכן אנחנו נמסור נפשנו על קדושת שמו"; ואזכור מעמד הר סיני שנשמע בו השופר, כדי ש"נקבל על עצמינו מה שקיבלו אבותינו על עצמם נעשה ונשמע". המדרש [פרקי ר' אליעזר] כורך שני עניינים אלו יחד. בדרשה מופלאה נאמר שמהאיל שנברא בין השמשות והמיר את יצחק בעקדה לא יצא דבר לבטלה. לכל איבר וחלק של האיל היה שימוש בהמשך ההיסטוריה. ביניהם – קרני האיל - קרן שמאל שימשה למעמד הר סיני; [של ימין ישמש לתקיעה של הגאולה העתידית]. קול חזק של גאולה עובר בין האיל שנברא בבין השמשות, בין איל העקדה, בין מעמד הר סיני ובע"ה בין אלו לגאולה השלמה.

המשכו של המדרש הוא: "ר' יצחק אומר: הכול לא נברא אלא בשביל השתחויות, אברהם לא יצא מהר המוריה אלא בזכות השתחויה... בית המקדש לא נברא אלא בזכות השתחויה". ההשתחויה מסמלת את ההכנעה, את ההתבטלות, את קבלת עול מלכות שמים. כל אלו מגולמים בקולו של השופר.

באופן זה ניתן אולי להבין מדוע המשנה החותמת את העיסוק בשופר במסכת ר"ה היא "וְהָיָה כְּאִשֶּׁר יָרִים מִשֶּׁה יָדוֹ וַיִּבֶר יִשְׂרָאֵל וְגו', (שמות יז) וְכִי יָדְיוֹ שֶׁל מֹשֶׁה עוֹשׂוֹת מִלְחָמָה או שוֹבְרוֹת מִלְחָמָה. אֵלֶּא לֹמַר לָךְ, כֹּל זְמַן שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל מְסַתְּפֵלִים כְּלָפִי מֵעֵלָה וּמְשַׁעֲבָדִין אֶת לִבָּם לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים הָיוּ מִתְגַּבְּרִים. וְאִם לֹא, הָיוּ נוֹפְלִין". הכנעת הלב המגולמת בשופר משותפת לעניין המרכזי שבשלו ניצחו ישראל במלחמה.

ההכנעה היא הפעולה המרכזית המאפשרת את המלכת ד', שהיא העניין של ראש השנה, וגם היא באה לידי ביטוי בשופר, שקולו הוא מעין הכרזה על ביאתו ועל המלכתו של המלך.

סגולתו של השופר מתוארת בפסוק מתהילים [פט] "אֲשָׁרֵי הָעַם יוֹדְעֵי תְרוּעָה ה' בְּאוֹר־פְּנִיךָ יְהִלְכוּן". לתרועה יש שתי משמעויות. אחת – לשון שבירה, כפי שאומר הזוהר [פנחס] – שבירת המחיצות בינינו ובין הקב"ה, וממילא הוא עובר מכיסא דין לכיסא רחמים; השנייה – שמתאפשרת כתוצאה מהשבירה היא "ריע" – קירוב ודיבוק אוהב בינינו ובין הקב"ה. משום כך אומר הזוהר הפסוק מסתיים "באור פניך יהלכון", שבירת המחיצות – שנוצרת מכל ענייני התקיעה: קבלת העול; ההכנעה; היראה והחזרה בתשובה – מובילה להתקרבות ולזכות של "באור פניך יהלכון", וזה האור הגנוז לצדיקים. שנוצה! שנה טובה ומבורכת!